

PREFAȚA LA POVEȘTILE MELE

Iubite cetitoriu,

Multe prostii ăi fi cetit de când ești.

Cetește, rogu-te, ceste și, unde-i vedè că nu-ți vin la socoteală, ie până în mână și dă și tu altceva mai bun la ivală, căci eu atâta m-am priceput și atâta am făcut.

Autoriul

SOACRA CU TREI NURORI

(Poveste)

Era odată o babă, care avea trei feciori nalți ca niște brazii și tari de virtute, dar slabi de minte.

O răzeșie destul de mare, casa bătrânească cu toată pojjia ei, o vie cu livadă frumoasă, vite și multe păseri alcătuiau gospodăria babei. Pe lângă acestea mai avea strânse și părăluțe albe pentru zile negre; căci lega paraua cu zece noduri și tremura după ban.

Pentru a nu răzleți feciorii de pe lângă sine, mai dură încă două case alăturate, una la dreapta și alta de-a stânga celei bătrânești. Dar tot atunci luă hotărâre ne-strămutată a ține feciorii și viitoarele nurori pe lângă sine – în casa bătrânească – și a nu orândui nimic pentru împărțeală până aproape de moartea sa. Așa făcu; și-i râdea inima babei de bucurie când gândea numai cât de fericită are să fie, ajutată de feciori și mângâiată de viitoarele nurori. Ba de multe ori zicea în sine: „Voiu privighea nurorile, le-oiu pune la lucru, le-oiu struni și nu le-oiu lasă nici pas a ieși din casă, în lipsa feciorilor mei. Soacră-mea – fie-i țărna ușoară! – așa a făcut cu mine. Și barbatu-meu – Dumnezeu să mi-l ierte! – nu s-a putut plânge că l-am înșelat, sau i-am risipit casa; ...deși câteodată erau bănuiele... și mă probozea... dar acum s-au trecut toate!“

Tustrei feciorii babei umblau în cărăușie și câștigau mulți bani. Celui mai mare îi veni vremea de însurat, și baba, simțind asta, umbla valvârtej să-i găsească

mireasă; și în cinci-șese sate, abiè-abiè putu nimeri una după placul ei: nu prea tânără, naltă și uscățivă, însă ro-bace și supusă. Feciorul nu ieși din hotărârea maică-sa, nunta se făcu, și baba își luă cămeșa de soacră¹, ba încă netăiată la gură, care însemnează că soacra nu trebuie să fie cu gura mare și să tot cârtească de toate cele.

După ce s-a sfârșit nunta, feciorii s-au dus în treaba lor, iar nora rămase cu soacra. Chiar în acea zi, că-tră sară, baba începu să puie la cale viața nurori-sa. Pentru babă, sita nouă nu mai avea loc în cuiu². „De ce mi-am făcut clește? ca să nu mă ard“, zicea ea. Apoi se suie iute în pod și scoboară de acolo un știubeiu cu pene rămase tocmai de la răposata soacră-sa, niște chite de cânepă și vreo două dimerlii de pasat.

– Iată ce am gândit eu, noro, că poți lucra noapțile. Piua-i în căsoaia de alături, fusele în oboroc sub pat, iar furca după horn. Când te-i sătura de strujit pene, vei pisa malaiu; și când a veni barbatu-tău de la drum, vom face plachie cu costițe de porc, de cele afumate, din pod, și, Doamne, bine vom mânca! Acum deodată, până te-i mai odihni, iè furca în brâu, și până mâni dimineață să gătești fuioarele aceste de tors, penele de strujit și mălaiul de pisat. Eu mă las puțin, că mi-a trecut ciolan prin ciolan³ cu nunta voastră. Dar tu să

¹ *își luă cămeșa de soacră* – „primi, drept dar, din partea noră-sii, o cămașă“ (potrivit obiceiului de pe vremuri).

² *sita nouă nu mai avea loc în cuiu* – „nu mai existau motive să-și menajeze nora“ (sita, cât e nouă, stă mai mult în cui, este, adică, folosită relativ puțin sau chiar deloc, pentru că cea veche poate servi încă la nevoile casei).

³ *mi-a trecut ciolan prin ciolan* – „am obosit tare; mă dor oasele din cauza oboselii“.

știi că eu dorm iepurește¹; și, pe lângă își doi ochi, mai am unul la ceafă, care șede pururè deschis și cu care văd, și noaptea și ziua, tot ce se face prin casă. Ai înțeles ce ți-am spus?

– Da, mămucă. Numai ceva de mâncare...

– De mâncare? O ceapă, un usturoiu ș-o bucată de mămăligă rece din poliță sunt destul pentru o nevestă tânără ca tine... Lapte, brânză, unt și ouă de-am pute sclipui să ducem în târg ca să facem ceva parale; căci casa s-a mai îngreuiat cu un mâncău și eu nu vreau să-mi pierd comăndul².

Apoi, când înseră, baba se culcă pe pat, cu fața la părete, ca să n-o supere lumina de la opaiț, mai dând a înțelege nurori-sa că are s-o privigheze; dar somnul o cuprinse îndată, și habar n-avea de ce face noră-sa. Pe când soacra horăia, dormind dusă, blajina noră migăia prin casă; acuş la strujit pene, acuş îmbala tortul, acuş pisa mălaiul și-l vântura de buc. Și dacă *Enachi* se punea pe gene-i³, ea îndată lua apă rece și-și spală fața, ca nu cumva s-o vadă neadormita soacră și să-i bănuiască. Așa să munci biata noră până după miezul nopții; dar, despre ziuă, somnul o doborî, și adormi și ea între pene, caiere, fusele cu tort și bucul de malaiu. Baba,

¹ *eu dorm iepurește* – „dorm cu ochii deschiși“ (iepurele nu închide sau pare că nu închide ochii, când doarme).

² *nu vreau să-mi pierd comăndul* – „nu vreau să ajung în pragul morții fără banii necesari pentru înmormântare“ (așa cum cereau obiceiurile bătrânești).

³ *și dacă Enachi se punea pe gene-i* – „și dacă i se închideau ochii de somn“ (cf. *a-i veni cuiva Ene pe la gene* – „a i se face somn“; apariția numelui de persoană *Ene* în această locuțiune se explică prin faptul că rimează cu *gene*).

care se culcase odată cu găinile¹, se sculă cu noaptea-n cap și începu a trânti ș-a plesni prin casă², încât biata noră, care de-abie ațipise, de voie, de nevoie, trebui să se scoale, să sărute mâna soacrei și să-i arate ce-a lucrat. Încet-încet, nora s-a dat la brazdă³, și baba era mulțumită cu alegerea ce-a făcut. Peste câteva zile, că-răușii sosesc, și tânăra nevastă, văzându-și bărbățulul, mai uită din cele necazuri!

Nu trece mult, și baba pune la cale și pe feciorul cel mijlociu⁴, și-și iè un suflet de noră întocmai după chipul și asemănarea celei dintăi, cu deosebire numai că aceasta era mai în vârstă și ceva încrucișată, dar foc de harnică⁵.

După nuntă, feciorii se duc iarăși în căraușie și nurorile rămân iar cu soacra acasă. După obiceiul, ea le dă de lucru cu măsură⁶ și, cum înserează, se culcă, spuind nurorilor să fie harnice și dându-le de grijă ca nu cumva să adoarmă, că le vede ochiul cel neadormit.

¹ *se culcase odată cu găinile* – „se culcase foarte devreme“ (găinile se culcă imediat ce apune soarele, indiferent de anotimp).

² *începu a trânti ș-a plesni prin casă* – „începu a face gălăgie, scandal, a-și exprima, prin vorbe și gesturi, nemulțumirea“.

³ *s-a dat la brazdă* – „a cedat, s-a supus pretențiilor soacră-sii“ (punctul de plecare al acestei expresii trebuie căutat în limbajul plugarilor: s-a spus așa, la început de tot, despre boii sau caii nă-răvași, care, trăgând plugul, nu țineau linia dreaptă, indicată de brazda imediat precedentă).

⁴ *pune la cale și pe feciorul cel mijlociu* – „aranjează (adică însoară) și pe al doilea fecior“; cf. *a-și pune gura la cale*.

⁵ *foc de harnică* – „foarte harnică“.

⁶ *le dă de lucru cu măsură* – „le fixează precis ce au de făcut“ (*cu măsură* are aici sensul propriu, adică „măsurat, cântărit“, nu pe cel figurat, de „moderat“).

Nora cea mai mare tălmăci apoi celeilalte despre ochiul soacră-sa cel atoatevăzător, și așa, una pe alta se îndemnau la treabă, și lucrul ieșea gârlă din mâinile lor¹. Iară soacra huzurea de bine.

Dar binele, câteodată, așteaptă și rău. Nu trece tocmai mult, și vine vremea de însurat și feciorului celui mic. Baba însă voia cu orice chip să aibă o troiță nedespărțită de nurori²... de aceea și chitise una de mai înainte. Dar nu-i totdeauna cum se chitește, ce-i și cum se nimerește. Într-o bună dimineață, feciorul mamei îi și aduce o noră pe cuptor³. Baba se scarmână de cap, dă la deal, dă la vale⁴, dar n-are ce face, și, de voie, de nevoie, nunta s-a făcut, și pace bună!

¹ *lucrul ieșea gârlă din mâinile lor* – „lucrau repede și bine, cu spor“ (rezultatul muncii „curgea“ fără întrerupere, ca apa gârlei).

² *o troiță nedespărțită de nurori* – „trei nurori toate la fel (de urâte și de supuse)“; în loc de *treime*, formație literară, Creangă a recurs la termenul popular din limbajul bisericesc (sărbătoarea de luni, după *Duminica Mare* = *Pogorârea Duhului Sfânt*, la 50 de zile după Paști, se cheamă *Sfânta Troiță* sau numai *Troiță*, cuvânt de origine slavă, ca marea majoritate a numelor de sărbători). Folosirea lui *troiță* are în cazul de față scopuri ironice.

³ *feciorul mamei îi și aduce o noră pe cuptor* – „feciorul (al treilea, cel mai mic) aduce în casa maică-sii o fată cu care avea deja legături amoroase (*pe cuptor*, adică «în pat»; iarna, când e gerul mare, țărani dorm sau dormeau pe cuptor, pe partea de deasupra a sobei, care are adesea o suprafață mare). Să se compare ironia povestitorului (*feciorul mamei*, desigur cel drag, fiindcă era cel mai tânăr)“.

⁴ *Baba se scarmână de cap, dă la deal, dă la vale* – „își smulge părul din cap de ciudă și încearcă în toate felurile să împiedice căsătoria“.

După nuntă, bărbații din nou se duc în treaba lor și nurorile rămân iar cu soacra acasă. Baba iarăși le dă de lucru cu măsură și, cum vine sara, se culcă după obicei. Cele două nurori, văzând pe cea mai tânără codindu-se la treabă¹, îi zic:

– Da' nu te tot codi, că mămuca ne vede.

– Cum? Eu o văd că doarme. Ce fel de treabă e aceasta? noi să lucrăm, și ea să doarmă?!

– Nu căuta că horăiește, zise cea mijlocie, mămuca are la ceafă un ochiu neadormit, cu care vede tot ce facem, ș-apoi tu nu știi cine-i mămuca, n-ai mâncat niciodată moarea ei².

– La ceafă?... vede toate? n-am mâncat moarea ei?... Bine că mi-am adus aminte... Dar ce mâncăm noi, fetelor hăi?

– Ia, răbdări prăjite³, dragă cumnățică... Iar dacă ești flămândă, ie și tu o bucată de mămăligă din colțar și cu niște ceapă și mănâncă.

– Ceapă cu mămăligă? d-apoi neam de neamul meu n-a mâncat așa bucate! Da' slănină nu-i în pod? unt nu-i? ouă nu sunt?

– Ba sunt de toate, ziseră cele două, dar sunt a mămucăi.

– Eu cred că tot ce-i a mămucăi e ș-al nostru, și ce-i al nostru e ș-al ei. Fetelor hăi! S-a trecut de șagă.

¹ *codindu-se la treabă* – „nevrând (sau șovăind) să se apuce de treabă“.

² *n-ai mâncat niciodată moarea ei* – „n-ai avut de-a face niciodată cu ea; nu știi ce-i în stare să facă, dacă se supără“.

³ *(a mânca) răbdări prăjite* – „a nu mânca nimic; a răbda de foame“; epitetul *prăjite* are rostul să mărească ironia expresiei (nu răbdări pur și simplu, ci prăjite, că-s mai gustoase).

Voi lucrați, că eu mă duc să pregătesc ceva de-a măn-cării; știi, colè, ceva mai omenește; ș-acuș vă chem și pe voi.

– Doamne, ce vorbă ți-a ieșit din gură! ziseră cele două. Vrei să ne-aprindem paie în cap?¹ să ne zvârlă baba pe drum?

– Las' dacă va durè capul!² Când v-a întreba pe voi, să dați vina pe mine și să lăsați să vorbesc eu pentru toate.

– Apoi dar... dă!... fă cum știi; numai să nu ne bagi și pe noi în belea.

– Hai, fetelor, tăceți, gura vă meargă; că nu-i bună pacea, și mi-e dragă gâlceava. Și iese cântând:

Vai, saracu omul prost,

Bun odor la cas-a fost!

Nu trece nici un ceas la mijloc, ș-un cuptor de plă-cinte, câțiva pui pârpâliți în frigare și prăjiți în unt, o străchinoaie de brânză cu smântână și mămliguța erau gata. Apoi iute cheamă și pe celelalte două în bordeiu, și se pun la masă cu toatele.

¹ *Vrei să ne-aprindem paie în cap?* – „vrei s-o pățim?; vrei să dăm de bocluc (sau de belea)?“ Pe vremuri, plângerile contra abuzurilor și nedreptăților se făceau trecând cu o rogojină aprinsă pe cap prin fața casei celui ce avea calitatea să ia măsurile de rigoare (domnul țării în interior și sultanul sau marele vizir, când plângerea avea de obiect un abuz din partea domnului). După ce obiceiul a dispărut, locuțiunea a fost interpretată în sensul că „greșeala“ a comis-o cel care își aprindea rogojina (= paie) în cap, nu acela împotriva căruia se făcea plângerea în felul arătat aici.

² *Las', dacă v-a durè capul!* – „Fiți liniștite, că nu se întâmplă nimic rău“ („nici măcar capul n-are să vă doară“: durerea de cap este considerată ca cea mai ușoară suferință; cf. *nici capul nu-l doare* – „n-are nici o grijă“).

– Hai, fetelor, mâncați bine și pe Domnul lăudați, că eu mă răpăd în cramă s-aduc și un cofăel de vin, ca să meargă plăcintele aceste mai bine pe gât.

După ce-au mâncat și-au băut bine, le-au venit a cânta, ca rusului din gura gârliciului:

Soacră, soacră, poamă acră,
De te-ai coace cât te-ai coace,
Dulce tot nu te-i mai face;
De te-ai coace toată toamna,
Ești mai acră decât coarna;
De te-ai coace-un an și-o vară,
Tot ești acră și amară;
Ieși afară ca o pară;
Întri-n casă ca o coasă;
Șezi în unghiu ca un junghiu.

Ș-au mâncat, și-au băut, și-au cântat până au adormit cu toatele pe loc.

Când se scoală baba în zori de ziuă, ia nurori dacă ai de unde. Iese afară spărietă, dă încolo, dă pe dincolo, și când întră în bordeiu, ce să vadă? bieteles nurori jăleau pe soacră-sa... Pene împrăstiate pe jos, fărmeturi, blide aruncate în toate părțile, cofăelul de vin răsturnat, ticăloșie mare!...

– Da' ce-i acolo? strigă baba înspăimântată. Nurorile atunci sar arse în picioare; și cele mari încep a tremura de frică, cum e varga¹, și lasă capul în jos de rușine. Iar cea cu pricina răspunde:

¹ *încep a tremura de frică, cum e varga* – „încep a tremura foarte tare de frică“ (ca o nuia subțire și flexibilă, când o mișcă vântul sau o mișcăm noi).